● OKROGLA MIZA O MATERIALNI IN ZDRAVSTVENI OSKRBI V PRIMERU NARAVNIH NESREČ ALI VOJNE

Tudi najhujše nesreče se da omiliti, če smo nanje primerno pripravljeni

Naravne nesreče, tehnološke in ekološke nezgode ter vojne so izjemna stanja, ki terjajo številna življenja in povzročajo veliko materialno škodo. Ljudje se jih zato bojimo in si po vseh močeh prizadevamo, da do njih ne bi prišlo. Vendar ljudje vseh teh dimenzij še ne obvladujemo. Vsepovsod še ne domujejo modrost in človečnost. Za to se po svetu še dogajajo hude naravne nesreče, epidemije, vedno hujše ekološke in tehnološke nezgode, pa tudi vojne so in te so še bolj iznenadne in še bolj rušilne ter zahrbtne, kot je bila naša zadnja na primer.

S tem skupnim strahom živimo prebivalci tega planeta. Zato se ljudje v vseh deželah sveta usposabljajo in v najrazličnejših oblikah organizirajo tudi za take primere in taka stanja. Zato, da bi nesrečam ali vojni bili kar v največji meri kos in bi bilo človeških žrtev ter materialne škode čim manj. Tudi letošnje obrambno in samozaščitno usposabljanje delovnih ljudi in občanov v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih sodi v sklop takih koristnih usposabljanj. Pa tudi namen in cilj današnje okrogle mize je prav takšen, zato smo k njej povabili nosilce letošnjega usposabljanja o materialni in zdravstveni oskrbi v primeru naravnih nesreč ali vojne v naši občini. K okrogli mizi smo povabili: Ivana Turka in Poldeta Kožarja iz občinskega sekretariata za LO, Anico Paš in Janka Kramžarja iz občinskega komiteja za družbeno planiranje in družbenoekonomski razvoj; dr. Vasto Zimic in dr. Zvonka Rauber iz zdravstvenega doma Moste, Anko Jošt – Doma iz občinskega komiteja za družbene dejavnosti, Natalijo Šturm, sekretarko občinskega odbora RK in Ivana Pivka, predsednika koordinacijskega odbora za SLO in DS pri predsedstvu OK SZDL, ki je v imenu uredništva Naše skupnosti pogovor ob okrogli mizi vodil. Pogovor je zapisal in pripravil za objavo Slavko Gerlica, fotografije pa Darja Juvan.

Pomen priprav in načrtovanja materialne in zdravstvene oskrbe prebivalstva in oboroženih sil v primeru vojne ter ob večjih naravnih in drugih nesrečah.

TURK: Obrambnih priprav, ki jih koristimo tudi za reševanje ljudi in materialnih dobrin ter odpravljanje posledic v primeru naravnih in drugih nesreč večjega obsega, ne izvajajo v specializiranih in samo v ta namen ustanovljenih službah, ampak je to stvar vseh subjektov v naši družbi, vseh delovnih organizacij, krajevnih skupnosti, družbenopolitičnih skupnosti, občanov in društev. Vsake izjemne razmere nenormalno obremenjujejo določene družbene dejavnosti, ki jih je v takih trenutkih treba okrepiti. Na to je seveda treba računati že danes, v normalnih razmerah. Načrtovati je treba kadre, tehniko in vse drugo. Potrebno je nenehno usposabljati ljudi, da bo vsak posameznik za take razmere čimbolj vsestransko usposobljen in nenehno skrbeti tudi za materialno bazo in materialne rezerve. Bistvo priprav na izjemne razmere je v tem, da se vsak subjekt, ki opravlja svojo poklicno dejavnost, hkrati pripravlja tudi za funkcioniranje v spremenjenih pogojih, tudi za najhujše razmere, ki nas lahko doletijo, to je obdobje začasne zasedbe. Kar delamo danes, moramo delati tako, da bomo to lahko delali tudi jutri. To velja za sleherno delovno organizacijo in za sleherno posameznika.

KRAMŽAR: Že nekaj let sem ob svojih delovnih zadolžitvah v občinskem komiteju za gospodarstvo in planiranje zadolžen tudi za področje materialne oskrbe za primer vojne ali drugih večjih nesreč. Take zadolžitve so sicer naporne, vendar nujne za dobre rezultate. Tako bolj celovito razmišljamo in kar delamo, vedno delamo s prisotno misijo na izjemne razmere.

IVAN TURK JANI KRAMŽAR

Opažam pa neko posebnost pri tem delu, ki jo moramo odpraviti. Vedno namreč čakamo neka natančna navodila in direktive od višjih organov. To opažam tudi pri delovnih organizacijah. To seveda ni dobro, vsak mora imeti to skrb samostojno vgrajeno. Vsak mora priti do tega, kaj in kako bo v taki situaciji, kako bo s surovinami, z energijo, s kadri in podobno. Še posebej je to pomembno, ker vsa preskrba prebivalstva tudi v izjemnih razmerah temelji na proizvodnji in le delno na zalogah. Tudi pri tem opažam napačno mišljenje. Prenekateri mislijo, da za izjemne razmere ali vojno obstajajo velika skladišča in silosi, iz katerih bi črpali vse potrebno. Vendar to ni res. Po naših obrambnih načrtih so materialni viri za oskrbo oboroženih sil, ostalih obrambnih sestavin in prebivalstva v vseh razmerah in tudi vojne tekoča proizvodnja, popravila in obnavljanje, uvoz, vojni plen in rezerve. Iz tega vrstnega reda se vidi, da so rezerve na zadnjem mestu in da je temeljni vir materialne preskrbe proizvodnja. Materialne rezerve nastopijo le v izpadu proizvodnje, to je lahko v prvih dneh morebitne naravne katastrofe ali vojne.

Proizvodnja je torej vir preskrbe kot danes tudi v vseh izjemnih razmerah. Kako se na to pripravljajo in kako so pripravljene naše delovne organizacije?

KRAMŽAR: Ne nam in ne delovnim organizacijam ni bilo doslej lahko pravočasno pripravljati vseh zahtev iz obrambnih načrtov, ker je bila metodologija dokaj zapletena. Z zadnjo spremembo predpisov je le prišlo tudi na tem področju do izboljšav, tako da se je prenormiranost nekoliko omilila in racionalizirala.

Ena od pomanjkljivosti v preteklosti je bilo tudi zmotno mišljenje o proizvodnji v izjemnih razmerah, vojni ali začasni zasedenosti. Ker so predvidevali, da bi v takih razmerah primanjkovalo delavcev, energije in surovin, so nekateri načrtovalci v obrambnih načrtih za take razmere preprosto predvideli ukinitev proizvodnje. Tako seveda ne more biti. V zadnjem obdobju se miselnost močno spreminja. Delovne organizacije se čutijo odgovorne in dolžne načrtovati proizvodnjo v vseh razmerah, o delni spremembi proizvodov, prioriteti ali preselitvi dela proizvodnje na varnejše območje pa se usklajujemo. O kakih velikih preselitvah v slučaju vojne je nemogoče razmišljati tudi zaradi geografskega položaja naše občine.

TURK: Tudi vojni načrt proizvodnje potrebuje ljudi, energijo in surovine. Vse je treba načrtovati. Zmotno je mišljenje, da gredo vsi moški v vojsko in da nekaterih proizvodenj ni mogoče nadaljevati. Po statističnih gre le 10 do 15 odstotkov moških v oborožene sile. Vsi drugi ostanejo. V takih razmerah je treba računati na vse delovne obveznike, pa tudi na upokojence, na gospodinje in mladino. Seveda pa moramo že danes predvidevati, kako bomo del proizvodnje tudi v primeru začasne zasedbe lahko koristili za naše prebivalstvo in naše oborožene sile.

Pomen blagovnih rezerv za materialno in zdravstveno oskrbo od republike do gospodinjstev

PAŠ: Rezerve so nujen in zelo pomemben element za nadomestilo v obdobju motenj proizvodnje in preskrbe, tudi v mirnodobnem obdobju (prašek, olje, naftni derivati). Za primer naravnih nesreč ali vojne imamo zvezne, republiške in občinske rezerve, ter tržne rezerve, ki so namenjene za motnje na trgu. Predpisi določajo količino in artikle zveznih rezerv, republiških in občinskih rezerv. Predpisujejo tudi njihovo redno obnavljanje. Pomembne rezerve so v živem mesu, mleku ter podobnem, zato tudi za to področje načrtno skrbimo in imamo v občini na več kmetijah stalen fond živih zalog. V občini moramo stalno skrbeti za zaloge živil, ki bi zadostovale za 30 dni vojne. To ni malo in ne majhna skrb. Vendar kljub tem se štejejo za zelo pomembne rezerve tudi rezerve prebivalstva v gospodinjstvih, ki naj bi bile vsaj za 7 do 15 dni. To je tisto, kar ima človek doma v shrambi in vedno pri roki. Vedeti moramo, da bi bila v začetku vojne ali pa ob velikih naravnih nesrečah onemogočena oskrba in tudi oskrba iz blagovnih rezerv, med drugim tudi zaradi pomembnih vzrokov.

Veliko odgovornost za preskrbo prebivalstva in oboroženih sil v primeru vojne imajo naše delovne organizacije živilske, tekstilne, obutvene stroke in seveda trgovske organizacije. Osnovni princip njihovega delovanja v izrednih razmerah je, da se čimdlje proizvaja in oskrbuje kot v normalnih razmerah. Če pride do prehudih motenj in pomanjkanja zadostnih količin artiklov, je treba pristopiti k sistemu porazdelitve z blagovnimi in živilskimi kartami. Imeli bi »težke« »lahke« in še drugačne karte, kot se jih nekateri še spominjajo iz zadnje vojne in prvih povojnih let.

Kaj svetujete občanom, da naj bi v gospodinjstvih imeli kot najnujnejšo rezervo za 7 do 15 dni lastne preskrbe?

TURK: Včasih so ljudje znali naravno konzervirati živila in jih pripravljati za daljša obdobja. Suho meso, prekajeno meso, meso, zalito v masti itd. Prav tako so bile shrambe polne vloženega sadja, povrtnin, začimb, zeliščnih čajev in podobno. Znali so si pripraviti domač kvas, speči kruh in še in še. Danes je veliko tega nadomestila industrija, doma pa zamrzovalna skrinja, celo na kmetih. Ta pa v izjemnih razmerah rada odpove, zato moramo imeti v svoji zalogi vsaj pločevinke, olje, moko, testenine, sladkor, mleko v prahu in polindustrijsko pripravljeno hrano, ki jo danes gospodinje že rade uporabljajo. Tako zalogo naj ima sleherno gospodinjstvo, ki naj jo redno obnavlja, da se ohranja kakovost živil.

Naj gre za vojno ali velike naravne nesreče, v vseh takih primerih prihaja do ogromnih poškodb prebivalstva. Kako je na take razmere pripravljeno naše zdravstvo?

ZIMICEVA: V primeru vojne ali naravne katastrofe pričakujemo mnogo poškodovanih in obolelih ljudi, slabše higiensko-epidemiološke razmere, pomanjkanje kadrov, zdravil, medicinske opreme in sanitetnega materiala.

Zato je potrebno zdravstveno varstvo organizirati povsod tako, da bo čimdlje delovalo tako kot v mirnodobnem obdobju, obenem pa bo čimbolj mobilno in prilagodljivo spremenjenim razmeram.

Za uspešno izvajanje kompleksnih ukrepov zdravstvenega varstva v SLO je potrebno že v mirnodobnem obdobju, poleg dobre analize in ocene ogroženosti ozemlja, načrtovanja mreže zdravstvenih ustanov, dobro izuriti kadre in organizirati delo.

V spremenjenih razmerah se mora prebivalstvo prizadetega kraja že od vsega začetka nasloniti na lastne sile in sredstva. S svojim delovanjem se vključuje v sistem CZ, kjer ekipe se lahko organizirajo tako, da ustanovijo stacionarni oddelek ali pa ležeče bolnike zdravijo na domovih z mobilnimi ekipami zdravstvenih delavcev.

Zaradi poslabšanja življenjskih pogojev, zaradi pomanjkanja hrane, pitne vode, vode za pranje in osebno higieno, slabih stanovanjskih razmer ter spremenjenih higiensko-epidemioloških razmer, bo preprečevanje nalezljivih bolezni poleg splošnega pojava večjega števila ranjenih in poškodovanih zelo pomembno.

Higiensko-epidemiološka postaja v sestavi zdravstvenega doma bo izvajala osnovne higiensko profilaktične in protiepidemiološke ukrepe ter osnovne ukrepe medicinske RBK zaščite, kontolirala in dezinficirala pitno vodo in izvajala nadzor nad živili.

Kakšna je vloga in kako je organizirana civilna zaščita v naši občini?

TURK: V izrednih razmerah, polnih zapletov in presenečenj, je pomembno, da v slehernem okolju čimveč ljudi ve za osnove prve medicinske pomoči, protipožarne zaščite in drugo. Civilna zaščita ima med drugimi tudi to nalogo. Zato je kot del splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite pri nas organizirana v vseh bivalnih in delovnih okoljih. V večjih delovnih organizacijah ima CZ specializirane enote (enota za prvo medicinsko pomoč, enota za reševanje, enota za gašenje, enota za radiološko, kemično in biološko zaščito itd.), v manjših delovnih organizacijah pa so organizirane splošne enote CZ, v katerih so člani univerzalno usposobljeni za delovanje na vseh področjih. Podobno je CZ organizirana tudi v krajevnih skupnostih le še z eno pomembno nalogo, da je v primeru nesreče na območju KS, štab civilne zaščite KS tudi koordinator reševalnih akcij vseh subjektov na njenem območju. Ker je to izjemno zahtevna naloga, se prav v tem obdobju kadrovsko in organizacijsko krepijo štabi CZ v krajevnih skupnostih. Se pa pojavljajo težave, ker se kadri tem dolžnostim izmikajo. Izgovarjajo se z zadoljitvami v delovnih organizacijah in podobno. Lahko bi jih prisilili na podlagi zakonskega določila, ki obvezuje vse prebivalce od 16. do 65. leta starosti, pa vendar menimo, da to ne bi rodilo pravih sadov. Občani bi morali biti sami življenjsko zainteresirani za organizacijo in usposobitev v okviru splošnih ali specialnih enot civilne zaščite. Morali bi vedeti, da delovna obveznost v delovni organizaciji ne izključuje delovne obveznosti v krajevni skupnosti. Morali bi tudi vedeti, da vsa teža in odgovornost reševanja v krajevni skupnosti ne more ležati na upokojencih in mladini. To ni pošteno in ne humano tudi do svojih najbližjih, s katerimi živijo. Vsi bi se morali zavedati, da bo pomoč uspešna, če bo pravočasna. To pa pomeni, da mora biti CZ organizirana v vseh delovnih in bivalnih okoljih.

NATALIJA ŠTURM

ANKA DOMA-JOŠT

POLDE KOŽAR

IVAN PIVK

Na ravni občine je organiziran občinski štab civilne zaščite, ki je koordinator akcij na območju občine. Njegova udarna moč pa je združen odred, ki šteje blizu 300 pripadnikov specialno usposobljenih za reševanje, gašenje in drugo. Naša občina je zelo velika, z veliko industrije, železniškim tovornim prometom in velikimi soseskami.

Kako pa je usposobljen in organiziran Rdeči Križ?

ŠTURM: Rdeči križ se ob naravnih in drugih nesrečah in v vojnih razmerah vključuje v izvajanje obrambnih in samozaščitnih nalog na vseh ravneh organiziranja in delovanja, zlasti na področjih zdravstvenega in socialnega varstva, pri humanitarnih aktivnostih, poizvedbah ter uveljavljanju Ženevskih konvencij. V naši občini imamo okrog 16.000 članov Rdečega križa, od teh dela samo v ožjih odborih okrog 700 članov. Naše naloge v miru so priprave in usposabljanje članov za delovanje v izjemnih razmerah. Teža našega dela sloni na izobraževanju mladih v osnovni šoli in prvih letnikih srednjih šol. V sedmem razredu opravijo učenci 20-urni tečaj, v 8. razredu pa še 10-urni dopolnilni tečaj iz prve medicinske pomoči. Kasneje organiziramo razna tekmovanja in druge oblike preverjanja in utrjevanja znanja. Tako lahko nesrečah v sklopu integriranega zdravstvenega varstva osnovna organizacija združenega dela, ki samostojno nadaljuje s svojim delom kot občinski zdravstveni dom. S svojo dejavnostjo organizacijsko in strokovno povezuje v celoto ostale delovne enote in zdravstvene postaje na območju občine.

Zdravstveni dom v izrednih pogojih razvija zdravstvene postaje, katerih organizacija dela je zasnovana tako, da zadovoljuje potrebe, ki bodo nastale v zvezi z disperzijo ali evakuacijo prebivalstva iz mesta ter evakuacijo vseh poškodovanih in bolnih, ki morajo nadaljevati z zdravljenjem v bolnišnicah ali stacionarnih oddelkih.

Zdravstveni dom v omenjenih razmerah formira tri tipe zdravstvenih postaj, ki se med seboj razlikujejo po obsegu dela ter kadrovski zasedbi.

Zdravstvene postaje ožjega tipa (A, B) so enake kot v mirnodobni organizaciji osnovnega zdravstvenega varstva in opravljajo predvsem naslednje naloge: ambulantno zdravljenje z zdravljenjem na domu ter delo na higiensko epidemiološkem področju, osnovni higiensko epidemiološki nadzor, vakcinacijo, dezinfekcijo ipd.

Zdravstvena postaja širšega tipa (R) opravlja v izrednih razmerah obsežnejše naloge, saj razen ambulantnega zdravljenja in osnovnih higiensko-epidemioloških nalog izvaja tudi naloge dispanzerjev, posvetovalnic in poliklinike. Te pravočasna. To pa pomeni, da mora biti CZ organizirana v vseh delovnih in bivalnih okoljih.

Na ravni občine je organiziran občinski štab civilne zaščite, ki je koordinator akcij na območju občine. Njegova udarna moč pa je združen odred, ki šteje blizu 300 pripadnikov specialno usposobljenih za reševanje, gašenje in drugo. Naša občina je zelo velika, z veliko industrije, železniškim tovornim prometom in velikimi soseskami.

Kako pa je usposobljen in organiziran Rdeči Križ?

ŠTURM: Rdeči križ se ob naravnih in drugih nesrečah in v vojnih razmerah vključuje v izvajanje obrambnih in samozaščitnih nalog na vseh ravneh organiziranja in delovanja, zlasti na področjih zdravstvenega in socialnega varstva, pri humanitarnih aktivnostih, poizvedbah ter uveljavljanju Ženevskih konvencij. V naši občini imamo okrog 16.000 članov Rdečega križa, od teh dela samo v ožjih odborih okrog 700 članov. Naše naloge v miru so priprave in usposabljanje članov za delovanje v izjemnih razmerah. Teža našega dela sloni na izobraževanju mladih v osnovni šoli in prvih letnikih srednjih šol. V sedmem razredu opravijo učenci 20-urni tečaj, v 8. razredu pa še 10-urni dopolnilni tečaj iz prve medicinske pomoči. Kasneje organiziramo razna tekmovanja in druge oblike preverjanja in utrjevanja znanja. Tako lahko

Naši pevski zbori in manjše vokalne skupine v KD Španski borci

Zveza kulturnih organizacij Ljubljana Moste-Polje je v torek, 19. aprila 88 pripravila v veliki dvorani kulturnega doma Španski borci srečanje pevskih zborov in manjših vokalnih skupin naše občine.

Ta vsakoletna prireditev nikakor ni tekmovalnega značaja, ampak le predstavitev delujočih vokalnih skupin, ki z večjim ali manjšim uspehom nastopajo širom občine, nekatere pa tudi v širšem slovenskem prostoru in celo v zamejstvu (ženski PZ HP Kolinska in mešani PZ Vevče). Ne nazadnje pa je to tudi priložnost, da se vsi pevci enkrat na leto srečajo – ne samo v dvorani in na odru, ampak po koncertu ob skromni zakuski, kjer ob kozarčku eni drugim povedo, kaj jih »tišči« ali dobrega in slabega pri njihovem delu in opravljanju še kako pomembnega kulturnega poslanstva!

Ponavadi pa to srečanje po »uradnem« koncertu izzveni v še en spontan pevski izliv, ko zapojejo vsi zbori in kar tekmujejo med seboj, kdo »jo bo bolj vzdignila«!

Ob že znanih težavah, ki spremljajo zbore pri njihovem delu – o katerih pa smo na tem mestu že pisali – lahko ugotovimo, da kljub prenehanju ali »mirovanju« nekaterih skupin zanimanje za zborovsko petje ne upada! Nasprotno – poleg že obstoječih se vsako leto pojavi kakšna nova skupina – oktet Polje KUD Svoboda Zadobrova Sneberje, moški sekstet KUD Nove Fužine!

Prav gotovo pa bo ta dejavnost zlasti v obeh novih naseljih kot sta Nove Fužine in Štepanjsko naselje še bolj zaživela, ko bodo za to dani osnovni pogoji za delo – predvsem ustrezni prostori!

Trenutno prepevajo v naši občini trije mešani zbori – Zveze društev upokojencev Moste, Nove Jarše, Vevče; dva ženska – HP Kolinska in kUD Svoboda Zadobrova Sneberje; dva moška – KUD Bizovik, KUD Podgrad; dva okteta – KUD Svoboda Zadobrova Sneberje, KUD Vide Pregarc; moški sekstet KUD Nove Fužine – skupno torej deset pevskih sestavov.

Letošnjega srečanja se zaradi bolezni nista udeležila oktet kUD Vide Pregarc in moški sekstet KUD Nove Fužine, kar pa je razumljivo, saj v manjši sestavi, kjer je v bistvu vsak pevec solist, brez enega ali dveh petje ni mogoče!

Poleg ostalih domačih skupin je na željo in predlog ženskega pevskega zbora HP Kolinska, ki letos praznuje 5-letnico delovanja, kot gost nastopil mešani pevski zbor Zveze obrtnih zadrug in mladinskega kulturnega centra Körmend iz Madžarske.

Tudi letošnji koncert je bil po izbiri avtorjev in pesmi dokaj pester, saj so zbori poleg pesmi slovenskih in jugoslovanskih avtorjev uvrstili v svoje programe tudi pesmi drugih evropskih narodov!

Vsi zbori so dostojno in trenutnim razmeram primerno na koncertu zapeli vsak po tri pesmi. Lahko rečemo, da je bilo srečanje programsko in po izvajalski plati v celoti na višji ravni kot lansko leto.

Gostujoči zbor iz Madžarske je dokazal, da ima pevska tradicija tudi pri naših sosedih globoko tradicijo!

V stremljenju za večjo kvaliteto bo treba še naprej iskati strokovno usposobljene zborovodje, zlasti pa znova in znova privabljati nove pevke in pevce ter pomlajevati zbore. Le tako in pa z vztrajnim in trdim delom se bodo zbori lahko lotevali tudi zahtevnejše zborovske literature, kar je poleg ostalega predpogoj za še višjo kvalitetno raven!

● OB IZIDU DRUGE KNJIGE MOŠKRIČEVIH DRAMATSKIH DEL

Venec slovenske dramatike

Pred štirimi leti so izšla štiri gledališka dela Jožeta Moškriča (Rdeče rože, Borba za kruh, Razkrinkana morala, Dani se) v knjigi Rdeče cvetje slovenske dramatike. Urednik prof. dr. Milan Dolgan pa je poskrbel, da se je tej knjigi pred dnevi pridružila še knjiga Venec slovenske dramatike s tremi nadaljnjimi gledališkimi teksti: Lov, Zveze in razveze ter Ljubljanska komedija. Tako vstaja pred slovenskimi bralci (in, upajmo, da tudi pred gledalci) Moškričev dramski opus prvič v svoji celosti. Kaj pravi ob tem dogodku urednik obeh knjig (mimogrede: tudi tretje, to je zbirke Moškričevih Pesmi, 1987)?

Pred letom 1935 je Moškrič napisal tri delavske drame in provincialno komedijo. Po tem letu pa je ustvaril še veliko mestno Ljubljansko komedijo (prejšnji naslov: Star mož in mlada žena), delavsko-kmečko – ljudsko dramo Zveze in razveze ter zgodovinsko tragedijo Lov. Moškrič-dramatik je dal svoj odgovor na vse dramske izzive svojega časa, tematiko je razširil tudi na ljubezen, ki je usodna stalnica in spremljevalka človeka, naslikal je vse slovenske družbene plasti – od kmetstva do meščanstva in plemstva.

Ena od pobud za razširitev snovi in motivike je bilo morda kruto oblastniško zatrtje plemenitih ljudskih teženj po celjskem zletu Svobod leta 1935.

So ta gledališka dela takrat tudi izvajali?

To je dokazano samo za Ljubljansko komedijo, ki so jo igrali na Jesenicah v sezoni 1935/36. Ni bilo pravega uspeha, kajti to veliko mestno komedijo so igrali na Silvestrovo na delavskem odru, v resnici pa je primerna za poklicno gledališče. Ljudska drama Zveze in razveze pa je bila verjetno prvič uprizorjena šele marca letos v Gornjem gradu.

Bojda Moškričevim rokopisom sem in tja manjka kakšen list?

Da, dve drami sta nekoliko nepopolni. Zgradba Moškričevih dramatskih del pa je tako klasično trdna, da mi manjkajočih delov ni bilo težko dopolniti. Moškrič ni mnogo zahajal v gledališče, toliko več pa je bral gledališka dela. Poleg tega je sam režiral in celo nastopal kot igralec. Torej se mi je bilo treba le predati naravnemu toku njegove dramske gradnje. Upam, da mi je uspelo.

Moškrič je sedaj torej predstavljen javnosti?

V Moškričevi literarni zapuščini je še zanimiva povest za mladino, ki nima naslova, oziroma jo je pisateljev prijatelj France Cankar naslovil Slike iz zgodovine, jaz pa bi ji rajši dal naslov Slovenska povest. Napisal jo je v ječi leta 1940. To je okrog 50 strani dolg rokopis na »škrnicljih« – romansirana zgodovina Slovencev od naselitve do Jugoslavije. Vzbuja se primerjava s sočasnim zgodovinskim pisanjem Edvarda Kardelja (Potovanje skozi čas). To Moškričevo prozo je vsekakor še treba izdati. Tudi kar sem sam napisal o Moškriču, še to in ono čaka na izid, med drugim sorazmerno obširen komentar k Pesmim.

Pred vašimi predstavitvami Moškričeve dramatike smo ga bolj poznali kot pesnika. A je tudi dober fabulist. Bo privlačen tudi za branje?

Najbrž bo. Dobro ste rekli: Moškrič je dober fabulist (pripovedovalec, prikazovalec zgodb). K zgodovinski tragediji Lov, ki je Moškričev dramatski rekviem in ki podaja splošno tragičnost medsebojnih človeških odnosov, sem priključil variantno enodejanko Upor, ki je usmerjena v družbeni razplet.

Kaj pa vaša knjiga kot celota?

Ima esejistični uvod (primerjava med Moškričem in Plečnikom), na koncu pa sem dodal nekaj dokumentov, ki govorijo o prizadevanjih, da bi Moškričeva dramatika prodrla na oder. Pomembni so bibliografski podatki. Na zavihku knjige je natisnjena izjava gledališkega igralca Andreja Kurenta, s katero visoko ocenjuje Moškričev dramski talent in pomeni izziv slovenskim poklicnim gledališčem.

Moškričeva dramatika je izraz zdravega življenjskega ravnotežja, velike moralne odgovornosti ter težnje dati ljudem nekaj lepega. Prav je, da se Jože Moškrič zdaj kaže tudi v polnosti svojega umetniškega obraza, tako kot je bilo že pred leti predstavljeno in ovrednoteno Moškričevo družbeno-politično delovanje. Moškričev skladen, skorajda klasičen lik je preprosto velik.

Tovariš Dolgan! Hvala vam za vse tri knjige Jožeta Moškriča. Še posebno za zadnjo, ki ste jo izdali v samozaložbi. Morda ste prav s tem dejanjem v težkih razmerah, ki se v njih ne piše najboljše naši knjigi, dodali tudi del svoje poteze v podobo Jožeta Moškriča: bodi do konca zvest stvári, za katero si prepričan, da je tista prava, dobra.

AM

Le čakam čas, da gremo skupaj med naše brate Zilo pit!

Pokojni Jože Rupnik, predsednik borcev za severno mejo Slovenije, mi je nekaj mesecev pred smrtjo v klubu upokojencev v Knafljevem prehodu v Ljubljani predlagal, da bi jaz pisal o še živečih borcih za severno mejo. Vsi ti nekdanji Maistrovi borci so sedaj stari devetdeset in še več let. Predsednik Rupnik mi je rekel, da ga bolezen vedno bolj napada in ne more več prelivati svojih misli na papir. Obljubil sem mu, kot svojemu prijatelju, da mu bom to nedokončano delo opravil po svojih sposobnostih in močeh.

Oglasil sem se na občini Moste-Polje, kjer me je tovarišica, ki vodi evidenco nad Maistrovimi borci, prijazno sprejela in mi brez zadržkov nudila vse podatke, ki sem jih želel.

Medtem, ko smo imeli v občini Moste-Polje 31. XII. 1970, ko je Janko Kuster izdelal prvi poimenski seznam po občinah, 40 borcev za severno mejo, jih sedaj živi tu le še pet. Ti so: Jože Žitnik, roj. 22. I. 1898; Julijus Lupšina, roj. 23. 12. 1898; Štefan Levičnik, roj. 5. 12. 1897; Franc Škofic, roj. 12. 12. 1899 in Dominik Gradišek, roj. 9. 8. 1899.

Uspelo se mi je pogovarjati le z dvema, drugi so bolni.

Julijus Lupšina

Leta 1913, ko mi je bilo 16 let, so me sprejeli za gojenca v mornariško šolo strojne smeri bivše avstrogorske vojne mornarice. To šolo sem po trch letih uspešno končal. Službovai sem na več vojnih ladjah, med drugim tudi na oklepni ladji Sanct Georg. Ravno na tem objektu je 1. 2. 1918 izbruhnil v Boki Kotorski znani upor revolucionarnih mornarjev. Pri tem uporu sem bil udeležen tudi jaz. V naslednjih tednih sem bil poslan v Pulj, kjer sem ostal vse do prihoda Italijanov. Od tam sem se napotil v Ljubljano, nato pa v svoj rojstni kraj Zupelevec pri Brežicah. Zvedel sem za generala Maistra in njegove svetle cilje. Prijavil sem se kot prostovoljec za obrambo severnih slovenskih meja. Zbirališče je bilo v Celju. Kot artilerijca so me dodelili drugi gorski bateriji petega dravskega pešpolka. Namestili so nas v kraju Petrovče pri Žalcu. Sredi novembra smo preko Dravograda prišli v vas Galicija na Dragi, kjer smo zasedli začasne položaje in se vkopali. Kot Maistrov borec sem se boril tudi na Madžarskem pri vasi Petrovci v Prekmurju. Tam sem ostal vse do plebiscita leta 1919. Na sektor, ki smo ga varovali, je prišel nekajkrat tudi sam general Maister. Lepo se je z nami pogovarjal in dejal, naj vzdržimo, ker so naši cilji vzvišeni. Tako smo tudi storili in zmagali. Štajerska in del Koroške sta pripadla nam.

Po vojni sem poskusil dobiti zaposlitev pri Direkciji uprave za pomorstvo v Zagrebu. Tam so me zavrnili, češ »kjer si bil doslej, ostani tudi zdaj«. Tako je moj poizkus, da bi nadaljeval kariero pomorščaka, klavrno propadel. Ker nisem imel nobenega premoženja in tudi ne sredstev za preživljanje, sem se leta 1921 zaposlil pri Rečni plovbi v Beogradu kot uslužbenec kapetanije. Imam status borca NOB. Upokojil sem se leta 1956. Živim v Skopski ulici št. 1.

Lani jeseni sem se udeležil odkritja spomenika generalu Maistru. To je bilo zame veliko doživetje. Ko sem zagledal njegov kip, sem postal ganjen. Spomnil sem se svoje mladosti. Spomnil sem se, kako globoko sem zaupal Maistrovim besedam in njegovim poveljem. Lepo mi je bilo in otvoritvi tega spomenika. Stari borci smo prepevali in se še enkrat zahvaljevali velikemu vojskovodji, ki nas je vodil od zmage k zmagi.

Jože Žitnik

Rodil sem se 22. januarja 1899 v Zagajščih na Ptujskem. Osnovno šolo sem obiskoval v sedanji Gorišnici, takrat pred davnimi desetletji smo rekli temu kraju Sv. Marjeta nije Pruja. Ko sem končal osnovno šolo, sem ostal doma in delal na posestvu, vse do tistega dne, ko sem bil leta 1918 mobiliziran v avstrijsko vojsko. Služil sem v raznih krajih. Spominjam se zlasti Trsta, tam nas je vodil komandir, ki je govoril slovensko. To nam je bilo veselje in radi smo ga imeli. Nazadnje sem bil v kraju Caoile ob reki Piavi. Zbolel sem in dobil mesec dni dopusta. Meni nič tebi nič sem se odpeljal z vlakom domov in ostal v rodnem kraju vse tja do konca vojne. Čim sem zvedel za Maistrove borce, sem se takoj javil in v življenju mi ni bilo nikoli žal, da sem sodeloval z njimi. Najbolj sem še dalenes ponosen na tisti dan, ko smo razoroževali nemške garde. Prav ta akcija je rešila Maribor, da ni postal žrtev Germanov. Bil sem tudi na Koroškem. Prve dni aprila 1919 sem zvedel, da se pripravlja napad na slovensko Koroško. Takoj sem zaprosil za premestitev v operativno enoto. Dodeljen sem bil v prvo nadomestno stotnijo mariborskega pešpolka. Na koroško fronto sem prišel ravno 27. aprila 1919. Poveljeval nam je nadporočnik Kaučič. Udeležil sem se bojev od Šinče vasi, čez Kamen, Grabštajn, Tinje in Velikovec.

Julijus Lupšina

O jaz ne spim, le čakam čas, da gremo skupaj med naše brate Zilo pit. Če v onem času ne bilo bi nas, še večji kos slovenske zemlje bi odtrgal tuji plaz.

(Maister Rudolf-Vojanov)

Jože Žitnik

Lik generala Maistra kot človeka in vojskovodje mi bo ostal vedno v spominu. Spoštujem ga. Ko sem se udeležil lani jeseni odkritja njegovega spomenika v Mariboru, mi je bilo pri srcu lepo. Ponosen sem, da sem mu pripadal. Kot spomin na te slavne dni svojega življenja hranim na častnem mestu spomenico OO ZB NOB v Mariboru št. 624-60 kot priznanje za patriotsko zavest in borbenost, ki sem jo izkazal kot prostovoljec v bojih za osvoboditev Maribora in obrambo severne slovenske meje. Razen tega mi je bila dodeljena tudi plaketa RO Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918 do 1919.

Po zaslugi generala in pesnika Maistra in njegovih soborcev je bil enkrat za vselej razčiščen položaj v Mariboru in vzpostavljena meja takoimenovane Spodnje Štajerske. Njegova največja zasluga je, da je s pečico domoljubnih vojakov in častnikov prevzel v Mariboru vojaško poveljstvo, razorožil Schutzwehr, mobiliziral slovenske obveznike in iz njih oblikoval enote, ki so zavarovale severno mejo od Radgone do Dravograda.

VINKO BOVCON

ŠB KULTURNI DOM ŠPANSKI BORCI

Program za mesec maj

18. maj ob 20. uri
Svečana otvoritev samostojne slikarske razstave akademskega slikarja Milana Kralja v Jelovškovem likovnem salonu. Razstavo smo pripravili v sodelovanju z Domom JLA.

19. maj ob 16.30
Srečanje otroških in mladinskih pevskih zborov v organizaciji ZKO Ljubljana Moste-Polje.

19. maj ob 20. uri
Večer šansonov slovenskih avtorjev. Izvajalci Meri Avsenak in ansambel Bojana Adamiča.

20. maj ob 20. uri
Gledališka predstava: KUD Gornji grad – Jože Moškrič: Zveze in razveze. Prvič v Ljubljani drama našega občana in narodnega heroja. Režija dr. Franc Urlep.

23. maj ob 20. uri
Potopisno predavanje – Od karnevala v Riu do Amazonske džungle – Brazilija. Predavatelj Sašo Avsec. Predavanje z diapozitivi in glasbo.

24. maj ob 20. uri
Koncert peruanske in afriške glasbe. Izvajalca: Andrej Strmecki – tam-tam in vokal; Aleš Železnik – kitara in vokal.

26. maj ob 20. uri
Koncert pihalnega orkestra Vič.

27. maj ob 19.30
Večer izraznega plesa. Nastopa srednja glasbena in baletna šola.

30. maj ob 19. uri
Proslava ob dnevu organizacije Afriške solidarnosti.

2. junij ob 16. in 18. uri
Občinsko srečanje plesnih skupin.

Prvič v Ljubljani

V petek, 20. maja, ob 20. uri se nam obeta za našo občino in tudi širšo slovensko kulturno javnost zanimiv dogodek. V Kulturnem domu Španski borci bo gostovala Gledališka skupina KUD Gornji grad s krstno uprizoritvijo ljudske drame našega občana, narodnega heroja Jožeta Moškriča ZVEZE IN RAZVEZE. Delo je režiral dr. Franc Urlep, sceno pa je zasnoval član Drame SNG Ljubljana Andrej Kurent. Nastopa vrsta dobrih igralcev iz Gornjega grada, ki z manjšimi presledki zavzeto delajo od osvoboditve sem in imajo torej že bogato gledališko tradicijo.

*Povabilo Gornjegrajčanom ni